

ה י מ ה ?

צד רוחם, כדברים — אם אנו מייחסים בכלל ערך החלטי לשירה ולידיעת שירה.

מדרך העולם הוא שבתקופות של סערות ועזוועים תתעורר כמיהה אל הפרימיטיבי, אל הראשוני. מצד אחד מתחדשת אז לאדם תחושת הראשוניות עצמה, מגלה הוא אותה מהדש, ומאידך מרגיש הוא צורך לשוב אל שרשי החיות, ואפילו אל יסוד ההיולי. דבר זה ראינו גם בזמן מלחמת העולם הקרוב דמת ואתרי התחולל המהפכה הרוסית. באנג' ליה ראינו נטיה זו, למשל, אצל ד. ה. לורנס — גם בשירתו וגם בפרוות שלו, ובאמריקה — דוגמה אחרת — אצל ארנסט האמינגוויי. ואין צורך להרכות בדוגמאות. אולם המענין הוא שגם אנשים אלה לא ביקשו שיר וסיפור פור. פשוטים. הנהיה אל הפרימיטיבי, שנב' עה מנפשמ בניסיונות זמנם, השתקפה מבעד לפריסמה של הזמן וביקשה לה ביסויו כלל לא פשוט ופרימיטיבי. נראה, שחזרה מלאה אל הפרימיטיבי הפכה בזמננו לסיסמה עיקרית דק בארץ הנאצים. לאחר שפסלו את האמנות „המנוונת“ — מונח הכולל באופן נוח מאד סוגי ספרות כה רבים — החלו להטיף ל... Blut und Boden — לדם ואדמה — ל„אמתות היסוד“ באספק' לריה נאצית. אולם אנו הן לא נלמד מאלה, וכשם שהאנגלי התרבותי האוהב את בארנס הפשוט, העממי, קורא בעיון ובענין את ג'וז דון ה„מאטאפיסי“, הדק, המורה, ואינו רואה אותו כלל כראות מותרות רוחניות, כך אין לראות גילויים מסובכים ונדירים כדבר שמחוץ לצורך קליטתו של הקורא. אלא כמשהו הדורש כוח תפיסה מיוחד והכשרה.

דוקא בזמננו יש לחזור מהטלת מטענים הימה.

נת' טרנר

עתם דקה „נשארים בגדר מותרות“ זמר תרות הם, כידוע, דברים שאין נוהגים ליחס להם ערך מוסרי-אנושי רב, ורבים גם הנרתעים מהשלילה, ואפילו מהחולניות, שב' „מותרות“, הרוב חושב, על כל פנים, ש„מותרות“ דברים מיותרים הם, ודאי — שאין בהם הכרח, והנה, מטרתו של השיר היא, פחות או יותר, להביע בשלמות אמת של דגש-מהשבה, של „הגיון“, של חיות, ומי הוא שיוכל לפסוק כי אמת כזו מן ההכרח שתהיה „פשוטה“ (והרי הבחנתו של קריב, אם נציין אותה בפשטות, היא בין שירה פשוטה לבין שירה מורכבת) האם אמת הדורשת, ומוצאת, ביטוי מעודן ומדויק, הרצאה מורכבת, פירוט מגוון — לא אמת היא? ולא זו בלבד, אלא שרואים אנו, כי השירה בעבר זה ובהתפתחה מדור לדור, הולכת היא ונעשית מורכבת יותר ומעודנת יותר, וכדריכה היא גם מפסידה לפעמים חלק ניכר מקהל קוראיה (אם דבר זה הכרחי הוא בכל התנאים — בגדר שאלה הוא) „פשוטה“ היא כולה רק בתקופת התחלה של הרבות, בתקופה של חום ילדות — הנדירה למדי, אולם כדי להכיר את עצמו ואת עצמיותו האנושית-הכללית, הרי מוכרח אדם להכיר את השירה המשקפת חיי אדם בתקופות שונות, חייב הוא לדעת לא רק את המוחש והידוע לו, אלא גם את האפשרויות האירגילות — גם המנחמות וגם המסוכנות — הגלומות באדם, ואורתותו בעולם השירה, וידיעתו בנפש האדם ומסקנותיו תהינה מוגבלות כל זמן שלא יכלול בתוך חוג ידיעתו גם דרך ביטוי הנראת לו מזור ביותר — אם ביסויו זה אפייני הוא לשירת תקר פהו של הקורא או לזו של תקופות אחרות — או למשוררים מסוימים, ייחכן, שקורא מסוג זה לא תמיד הוא באיכותם של חוגים רחבים, אולם חייבים אנו לראותו כנציגם במובן יותר השוב — כנושא מצפונם, כארי

בדברים אחדים של א. קריב, כרשימתו „תוך כדי קריאה“ („דבר“ 9.8) הגיעה הפעם נטיה של א. ק. ל„שביל הזהב“ בהערכה ובטון, לקיצוניות מסוימת (אם ננקוט לשון פרדוקסלית), ואותם הדברים התקשרו לכמה גילויים שעוררו עליהם את הדעת בזמן האחרון. זהו, כידוע, זמן סוער, זמן של הס' לת מטענים כבדים הימה, ביודעים ובלא יודעים, בשטח המחשבה החברתית-פוליטית, למשל, אפייני היה מאמרו של א. ליבנשטיין על „לקח הימים האלה“ — הלקח שלמד א. ל. מהמאורעות העולמיים היה בערך זה שחצר שכנגד רצה ללמד אותנו, וכבר זכה לתשובות נמרצות מעטם של י. גוטהלף וש. צמח.

קריב כותב על קונטרס-שירים, ואומר „תוך יתר דבריו: „אך בעוד ש(משוררים) אחרים, אשר כליים מלא בלי ספק, נשארים בגדר מותרות לקורא, הרי ברודס (המשורר המבוקר) נעשה תמיד לקוראין רכוש חי, עובר לגמ, ואינו נשאר במקום קליטתו ספרות גרידא“. איני מנסה לערער בזה על תגובותיו של א. ק. לשירי משוררים שונים. זהו ענין בפני עצמו, אך מה פירוש הרב' רים: „...משוררים אחרים, אשר כליים מלא בלי ספק, נשארים בגדר מותרות לקורא“? אם הבנתי דברים אלה כהוגן, יש בהם משום דעה מסוכנת, כי מה טיבם של „המשוררים האחרים“? קריב עצמו מציין קודם לכן, כי הוא מתכוון לאלה „שחפירחם עמר קה יותר, שקליעתם דקה יותר“. אולם אלה, קובע קריב, „נשארים בגדר מותרות לקורא“. לאיזה קורא? האם לזה שתפיסתו בשירה מוגבלת, מחוסר כליקליטה טבעיים או מחור' סר הכנה והכשרה? או לקורא המסוגל להעריך את השיר על כל מה שיש בו? א. ק. אינו מבחין בדבריו בין שני אלה, והריתו מכליל ואומר: „לקורא“, והמסקנה שיש להסיק היא: „שירים שחפירחם עמוקה וקלי'